

УДК 342(477)

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.03>

Буткова Олена Ярославівна,
аспірантка кафедри державно-
правових дисциплін
Луганського державного університету
внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка
ORCID 0000-0002-0941-1004
Kuznetsovalena85@gmail.com

СТАН КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

Анотація

Громадська експертиза є дієвою формою громадського контролю за умови детального, чіткого й ефективного правового регулювання механізму її проведення. У статті розглянуто питання конституційно-правового регулювання громадської експертизи в Україні.

Мета статті – визначення сучасного стану конституційно-правового регулювання громадської експертизи в Україні та способів удосконалення правового регулювання проведення такої експертизи.

Наукова новизна. Визначено чотири категорії правових норм, які регулюють проведення громадської експертизи: 1) конституційно-правове регулювання права особи на участь у вирішенні публічних справ; 2) конституційно-правове регулювання права особи на інформацію; 3) конституційно-правове регулювання створення та належного функціонування інститутів громадянського суспільства та громадських рад; 4) конституційно-правове регулювання процедури проведення громадської експертизи.

Висновки. Громадська експертиза як форма громадського контролю задекларована значною кількістю нормативно-правових актів, що говорить, з одного боку, про значимість цього інституту, а з іншого – про хаотичність та не систематичність у правовому регулюванні цього питання. Значна кількість законодавчо передбачених і визначених видів громадських експертиз немає нормативно визначеної процедури проведення, що унеможлиблює її здійснення. На особливу увагу заслуговує питання проведення громадської експертизи діяльності органів прокуратури, суду та органів місцевого самоврядування, яке потребує нагального законодавчого регулювання.

Ключові слова: громадська експертиза, конституційно-правове регулювання, Україна.

Butkova Olena Ya.,
postgraduate student of the Department
of State and Legal Disciplines
of Luhansk State University of Internal
Affairs named after E. O. Didorenko
ORCID 0000-0002-0941-1004
Kuznetsovalena85@gmail.com

STATE OF CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION OF PUBLIC EXPERTISE IN UKRAINE

Abstract

The scientific article considers the issue of the state of constitutional and legal regulation of public expertise in Ukraine. The scientific work defines four categories of legal norms that regulate public examination: 1) constitutional and legal regulation of the right of a person to participate in public affairs; 2) constitutional and legal regulation of a person's right to information; 3) constitutional and legal regulation of the establishment and proper functioning of civil society institutions and public councils; 4) constitutional and legal regulation of the procedure of public examination.

The aim of the article is to determine the current state of constitutional and legal regulation of public expertise in Ukraine, and to determine on this basis ways to improve the legal regulation of such expertise.

Scientific novelty. The scientific work defines the current state of constitutional and legal regulation of public expertise in Ukraine, and determines on this basis the proposal to improve the legal regulation of such expertise.

Conclusions. Public expertise as a form of public control is declared by a significant number of legal acts, which speaks on the one hand about the importance of this institution, and on the other hand about the chaotic and inconsistent in the legal regulation of this issue. A significant number of legally defined types of public examinations do not have a normatively defined procedure, which makes it impossible to carry out. The practice of local regulation of public expertise leads to different normative definitions of such an important form of public control, and in some cases its absence at all, which leads to the impossibility of conducting public expertise. In this regard, we consider it necessary to adopt at the legislative level a common procedure for all local governments to conduct a public examination. Of particular note is the issue of conducting a public examination of the activities of the prosecutor's office, the court and local governments, which requires urgent legislative regulation.

Key words: public expertise, constitutional and legal regulation, Ukraine.

Постановка проблеми. Громадська експертиза є дієвою формою громадського контролю за умови детального, чіткого й ефективного правового регулювання механізму її проведення. У зв'язку з цим актуальним є розгляд сучасного стану конституційно-правового регулювання громадської експертизи в Україні, визначення недоліків у чинному законодавстві, які негативно впливають на ефективність проведення громадської експертизи, формування на цій основі пропозицій щодо можливості вдосконалення правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правове регулювання проведення громадської експертизи досліджували багато науковців, серед яких: С. Вітвіцький, А. Волошина, Н. Камінська, М. Кравець, В. Купрій, М. Лациба, В. Нестерович, Л. Паливода, І. Сквірський та ін. Однак, у зв'язку із динамікою розвитку цієї форми громадського контролю, періодично відбуваються зміни у правовому регулюванні цього питання, виникає необхідність дослідження сучасного стану конституційно-правового регулювання громадської експертизи в Україні.

Метою дослідження є визначення сучасного стану конституційно-правового регулювання громадської експертизи в Україні та способів удосконалення правового регулювання її проведення.

Виклад основного матеріалу. Організація та проведення громадської експертизи є складним процесом, який включає в себе різні суспільні відносини, які регулюються

значною кількістю нормативно-правових актів. У зв'язку з цим конституційно-правове регулювання громадської експертизи можна поділити на декілька блоків правових норм, які регулюють різні суспільні відносини: 1) конституційно-правове регулювання права особи на участь у вирішенні публічних справ; 2) конституційно-правове регулювання права особи на інформацію; 3) конституційно-правове регулювання створення та належного функціонування інститутів громадянського суспільства та громадських рад; 4) конституційно-правове регулювання процедури проведення громадської експертизи.

1) Конституційно-правове регулювання права особи на участь у вирішенні публічних справ включає норми чинного законодавства, які регламентують право осіб безпосередньо брати участь у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, здійснювати громадський контроль за їх діяльністю шляхом проведення громадської експертизи.

Відповідно до частини першої статті 3 Конституції України держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Стаття 5 Основного Закону гарантує, що носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ, народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [6]. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 зазначає, що це положення Конституції треба розуміти так, що в Україні вся влада належить народові. Влада народу є первинною, єдиною і невідчужува-

ною, здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України [21].

Згідно зі статтею 38 Конституції громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами [6]. Таке право є політичним, колективним, позитивним правом громадян України [8, с. 242]. У широкому розумінні участь в управлінні державними справами не обмежується лише участю у діяльності органів державної влади, а охоплює й муніципальну владу. Зокрема, А. В. Грабильніков право на участь громадян в управлінні державними справами за своєю суттю визначає правом на участь у здійсненні народовладдя, яке реалізується здійсненням належної їм політичної влади – державної, муніципальної та безпосередньої [2, с. 21]. Право брати участь в управлінні державними справами є основоположним принципом взаємовідносин між державою та громадянином, яке здійснюється через систему інститутів безпосередньої демократії [7, с. 288] та є комплексним правом, яке включає широкий спектр форм його здійснення [4, с. 108]. До таких форм його здійснення можна віднести проведення громадської експертизи.

Окремою нормою Конституції (ст. 140) передбачено право здійснення територіальною громадою місцевого самоврядування як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [6]. Таким чином, зазначеними нормами Конституції України хоч прямо і не вказана така форма безпосередньої демократії, як громадська експертиза, однак передбачена можливість участі громадян у вирішенні публічних справ.

2) Конституційно-правове регулювання права особи на інформацію. Невід'ємною складовою правового регулювання проведення громадської експертизи становлять норми, які регулюють право особи на інформацію, оскільки це основні норми, які надають право громадськості звертатися до органів публічної влади із запитом, заявами, скаргами та пропозиціями. Без отримання необхідної інформації проведення громадської експертизи буде неможливим.

Стаття 34 Конституції України передбачає право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію

усно, письмово або в інший спосіб [6]. Для реалізації інститутами громадянського суспільства свого права на проведення громадської експертизи статтею 6 Закону України «Про інформацію» гарантується створення можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів; обов'язок суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; встановлення відповідальності за порушення законодавства про інформацію [15]. Закон України «Про доступ до публічної інформації» регулює порядок здійснення й забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації та інформації, що становить суспільний інтерес. Законом визначено випадки, за яких інформація може бути обмежена в доступі [14].

Відповідно до статті 40 Основного Закону усі мають право на звернення [6]. Як слушно зазначив С. С. Вітвіцький, звернення є первинним етапом громадської експертизи [1, с. 286], саме тому нормативно-правове регулювання звернень є важливою складовою проведення громадської експертизи.

Закон України «Про звернення громадян» регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів [19]. Однак Закон України «Про звернення громадян» поширюється лише на звернення громадян і не регулює питання звернення таких інститутів громадянського суспільства, як об'єднання громадян, профспілкових організацій та інших, хоча деякі види громадських експертиз проводяться лише інститутами громадянського суспільства. Відповідні, змін потребують Закон України «Про громадські об'єднання» та інші законодавчі акти [31].

3) Конституційно-правове регулювання права особи на створення та належне функціонування інститутів громадянського суспільства та громадських рад.

Для здійснення певних видів громадських експертиз існує вимога щодо суб'єктів

проведення експертизи. Зокрема, Постановою КМУ від 5 листопада 2008 р. № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» передбачено, що громадська експертиза може проводитися інститутами громадянського суспільства, громадськими радами. Під інститутами громадянського суспільства слід розуміти громадські об'єднання, професійні спілки та їх об'єднання, творчі спілки, організації роботодавців та їх об'єднання, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші невідповідні товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства [25].

У зв'язку з цим при здійсненні громадської експертизи важливу роль відіграє конституційно-правове регулювання права особи на об'єднання в легалізовані відповідно до законодавства організації.

Право на свободу об'єднання у політичні партії, громадські організації, професійні спілки гарантується статтею 36 Конституції України [6]. Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань [13]. Хоча проведення громадськими об'єднаннями громадської експертизи прямо в законі не передбачено, однак вони можуть бути залучені до процесу формування та реалізації державної політики [1, с. 294].

Широкими повноваженнями щодо громадського контролю, зокрема у формі громадської експертизи, наділені професійні спілки. Відповідно до частини восьмої ст. 21 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» профспілки мають право на проведення незалежної експертизи умов праці, а також об'єктів виробничого призначення, що проектуються, будуються чи експлуатуються, на відповідність їх нормативно-правовим актам з питань охорони праці. Крім того, вони наділені правом брати участь у розслідуванні причин нещасних випадків і профзахворювань на виробництві та давати свої висновки про них [23].

Відповідно до п. 2 частини другої статті 18 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» організація роботодавців як непри-

буткова громадська організація, що об'єднує роботодавців, їх об'єднання мають право проводити експертизу проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань, що стосуються прав та інтересів їх членів [22].

Громадські ради при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі держадміністрації є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики [17]. Однією із функцій громадської ради є експертна функція [5, с. 8]. Громадські ради мають право проводити відповідно до законодавства громадську експертизу діяльності органу виконавчої влади та громадську антикорупційну експертизу нормативно-правових актів, проектів нормативно-правових актів, розроблених органом виконавчої влади [17]. У 2021 році Законом України «Про основні засади молодіжної політики» на законодавчому рівні було закріплено можливість створення молодіжної ради, серед завдань якої здійснення моніторингу й оцінки ефективності реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях, здійснення громадської експертизи фінансування заходів молодіжної політики [18].

Отже, конституційно-правове регулювання права особи на свободу об'єднання характеризується плюралізмом інститутів громадянського суспільства та громадських рад, які наділені широкими повноваженнями у сфері здійснення громадського контролю, зокрема шляхом проведення громадської експертизи.

4) Конституційно-правове регулювання процедури проведення громадської експертизи.

Можливість проведення громадської експертизи передбачено рядом законів України, які регулюють різні суспільні відносини. Зокрема, таке право громадян передбачено п. «ж» частини першої ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України», ст. 41 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та ін. Всі перелічені нор-

мативно-правові акти передбачають можливість громадськості проводити експертизу, проте не встановлюють порядок проведення таких експертиз.

Деякі види експертиз мають нормативно визначений порядок проведення. Наприклад, Положення про організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи, затверджене наказом Міністерства України у справах науки і технологій 24.04.1998 р. № 131, хоча і не використовує словесну конструкцію «громадська експертиза», однак за своїм змістом визначає порядок її здійснення. Зокрема, положенням передбачено, що суб'єктами експертизи виступають юридичні та фізичні особи, які можуть бути замовниками, організаторами та виконавцями експертизи [20].

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 61 «Питання проведення антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів» установлює, що громадська антидискримінаційна експертиза проводиться в рамках публічного громадського обговорення проектів нормативно-правових актів відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 [11]. У Постанові КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996 відсутні положення, які б регулювали питання процедури проведення громадської експертизи, у зв'язку з чим питання проведення громадської антидискримінаційної експертизи залишається неврегульованим.

Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 (далі – Порядок № 976), є основним нормативним актом, який регулює питання оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі [25]. Об'єктом такої експертизи є діяльність органу виконавчої влади та ефективність прийняття і виконання такими органами рішень.

Для визначення сфери дії Порядку № 976 необхідно встановити систему органів виконавчої влади, яка включає: Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади: міністерства, державні агентства, служби, інспекції та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (наприклад, Фонд державного майна України); місцеві державні адміністрації [3, с. 27]. У зв'язку з цим виникає питання щодо поширення дії Порядку № 976 на органи прокуратури та правового регулювання проведення громадської експертизи діяльності суду як важливих органів державної влади.

У правовій доктрині існує позиція, згідно з якою прокуратура належить до органів виконавчої влади, М. Косюта прокуратуру розглядає як суміжний із судочинством інститут [23], А. Комзюк прокуратуру не відносить до жодної гілки влади, визначаючи її самостійною одиницею у системі правоохоронних органів [24]. У зв'язку із законодавчою невизначеністю статусу прокуратури щодо віднесення її до відповідної гілки влади та відсутності в Порядку № 976 норми, яка б передбачала проведення громадської експертизи діяльності органів прокуратури, вважаємо, що це питання потребує законодавчого регулювання.

Порядок № 976 також не поширюється на відносини, що виникають під час проведення громадської експертизи оцінки ефективності діяльності судів. Важливість громадського контролю діяльності суду відображена у п. 20 Рекомендацій СМ/Рес(2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, який передбачає, що судді не можуть ефективно здійснювати правосуддя без довіри громадськості, адже вони є частиною суспільства, якому служать. Їм слід бути обізнаними щодо очікувань громадськості від судової системи та скарг на її функціонування [24].

О. З. Хотинська-Нор стверджує, що громадський контроль у сфері судової влади є зовнішнім регулятором процесів розвитку судової системи, який здатний запобігати появі негативних, руйнівних явищ у судовій системі або своєчасно реагувати на них, удосконалюючи параметри функціонування судової системи, виводячи її на якісно нові рівні та етапи розвитку, що є основою її еволюції [22, с. 109]. Своєю чергою, В. Ф. Нестерович

зазначає, що «конституційно-правове врегулювання проведення громадської експертизи діяльності органів публічної влади – це загальносвітова демократична тенденція, яка детермінована посиленням й ускладненням взаємодії органів публічної влади та громадськості» [25, с. 67]. З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне закріпити на законодавчому рівні правове регулювання проведення громадської експертизи судової системи.

Щодо правового регулювання проведення громадської експертизи діяльності органів місцевого самоврядування, то у національному законодавстві відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який регулює зазначені суспільні відносини. Пункт 3 Постанови № 976 рекомендує органам місцевого самоврядування керуватися під час проведення громадської експертизи їх діяльності затвердженим цією Постановою Порядком [26]. Отже, зазначений Порядок має не обов'язковий, а рекомендаційний характер, у зв'язку з чим залишається не вирішеним питання правового регулювання проведення громадської експертизи діяльності органів місцевого самоврядування [9].

Органи місцевого самоврядування питання регулювання громадської експертизи вирішують на локальному рівні шляхом закріплення в статуті або шляхом прийняття окремого нормативного акта. Однак, на сьогодні, питання проведення громадської експертизи врегульовано не усіма органами місцевого самоврядування. Крім того, практика локального регулювання громадської експертизи призводить до різного нормативного визначення такої важливої форми громадського контролю, а деяких випадках вона відсутня, що призводить до неможливості проведення громадської експертизи. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне прийняти на законодавчому рівні загальний для всіх органів місцевого самоврядування порядок проведення громадської експертизи.

Останнім часом активізувалися дослідження, присвячені гендерно-правовій громадській експертизі та іншим різновидам експертизи, особливостям їх проведення [28–30]. Водночас ці питання потребують більш детального вивчення на рівні окремих самостійних наукових праць, у тому числі з метою належної законодавчої регламентації й забезпечення належних механізмів ре-

алізації, що підтверджується відповідними суспільними запитами [32].

Висновки. Дослідження стану конституційно-правового регулювання громадської експертизи дає підстави зробити висновки, що громадська експертиза як форма громадського контролю задекларована значною кількістю нормативно-правових актів. Це свідчить, з одного боку, про значимість цього інституту, а з іншого – про хаотичність та не систематичність правового регулювання цього питання. Значна кількість законодавчо передбачених видів громадських експертиз не має нормативно визначеної процедури, що унеможлиблює її проведення.

Особливо заслуговує на увагу питання проведення громадської експертизи діяльності органів прокуратури, суду та органів місцевого самоврядування, яке потребує нагального законодавчого регулювання. Вирішення цього питання сприятиме налагодженню зв'язку між цими органами публічної влади та громадянським суспільством.

Список використаних джерел:

1. Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2016. 480 с.
2. Грабильніков А. В. Право громадян України брати участь в управлінні державними справами чи у здійсненні влади. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2013. Вип. 4. С. 16–21.
3. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади: навч. посіб. К. : Макрос, 2011. 200 с.
4. Дахова І. І. Участь громадян в управлінні державними справами: питання теорії і практики. *Форум права : електрон. наук. фах. вид.* 2014. № 3. С. 102–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_3_18 (Дата звернення: 17.03.2022).
5. Волошина А., Лациба М. Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек. / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. К. : Агентство «Україна», 2011. 76 с.
6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Тацій В., Петришин О., Барабаш Ю. та ін. Конституція України. Науково-практичний

коментар / Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.

8. Мішина Н. В. Право брати участь в управлінні державними справами. *Збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 року)*. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 242–243.

9. Нестерович В. Ф. Удосконалення правового регулювання проведення громадської експертизи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1. С. 45–54.

10. Питання проведення антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 61. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61-2013-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

11. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

12. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

13. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (Дата звернення: 17.03.2022).

14. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 36.

15. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

16. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

17. Про затвердження Положення про організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи : Наказ Міністерства України у справах науки і технологій від 24.04.1998 р. № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0462-98#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

18. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності : Закон України від 22 червня 2012 року № 5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

19. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (Дата звернення: 17.03.2022).

20. Рекомендація СМ/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text (Дата звернення: 17.03.2022).

21. Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 41. Ст. 2605.

22. Хотинська-Нор О. З. Громадський контроль як фактор розвитку судової системи. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 108–117.

23. Комзюк А. Т. Місце органів прокуратури України в сучасній системі гілок влади. *Форум права*. 2013. № 2. С. 230–234.

24. Косюта М. Роль і місце прокуратури України в системі поділу влади. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4. С. 101–113.

25. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові види громадської експертизи в Україні. *Експерт: Парадигми юридичних наук і державного управління*. 2018. № 2. С. 67–76.

26. Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976. *Офіційний вісник України*. 2008. № 86. Ст. 2889.

27. Камінська Н. В. Організаційно-правові засади децентралізації публічної влади. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2010. № 4. С. 9–20.

28. Камінська Н. Гендерно-правова експертиза як спосіб модернізації законодав-

рчості в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 6. С. 50–61. <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.06.06>

29. Kaminska, N., Loshchykhin, O., Romanova, N. The role of the OSCE in ensuring gender equality into policies and practices. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*. 2019. № 34 (4). С. 87–91. URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/662> (Дата звернення: 17.03.2022).

30. Gussyak M., Svyeshnikova M. Gender legal examination of statutes as sources of public and private law. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 1. P. 149–153.

31. Мищак І. М. Закон України «Про громадські об'єднання» як новий етап на шляху реалізації конституційного права громадян на свободу об'єднання. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 6. С. 43–47.

32. Myshchak I. M. & Lyashenko O. O. Dynamics of public support for Ukraine's independence as a basis for adjusting the state humanitarian policy. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2021. № 6. P. 98–111. <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.06.11>.

References:

1. Vitvitskyi, S. (2016). *Kontrol yak harantiia zakonnosti diialnosti publichnoi administratsii* : dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kharkiv [in Ukrainian].

2. Hrabylnikov, A. (2013). Pravo hromadian Ukrainy braty uchast v upravlinni derzhavnymy spravamy chy u zdiisnenni vlady. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*, 4, 16–21 [in Ukrainian].

3. Kuprii, V., Palyvoda, L. (2011). *Hromadska ekspertyza ta hromadskiyi monitorynh diialnosti orhaniv vlady: navch. posib*. Kyiv : Makros [in Ukrainian].

4. Dakhova, I. (2014). Uchast hromadian v upravlinni derzhavnymy spravamy: pytannia teorii i praktyky. *Forum prava : elektron. nauk. fakh. vyd.*, 3, 102–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_3_18 (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

5. Voloshyna, A., Latsyba, M. (2011). *Efektivna orhanizatsiia roboty hromadskoi rady: metod. rek*. Kyiv : Ukr. nezalezh. tsentr polit. doslidzh. «Ahentstvo Ukraina» [in Ukrainian].

6. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). Konstytutsiia Ukrainy № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30, 141 [in Ukrainian].

7. Tatsii, V., Petryshyn, O., Barabash, Yu. ta in. (2011). *Konstytutsiia Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar / Nats. akad. prav. nauk Ukrainy*. Kharkiv [in Ukrainian].

8. Mishyna, N. (2020). Pravo braty uchast v upravlinni derzhavnymy spravamy. *Zbirnyk tez III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, prysviachenoï svitlii pamiati doktora yurydychnykh nauk, profesora, akademika-zasnovnyka NAPrNU, pershoï Holovy Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Leonida Petrovycha Yuzkova*. Khmelnytskyi universytet upravlinnia ta prava imeni Leonida Yuzkova, 242–243 [in Ukrainian].

9. Nesterovych, V. (2019). Udoskonalennia pravovoho rehuliuвання provedennia hromadskoi ekspertyzy diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*, 1, 45–54 [in Ukrainian].

10. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2013). *Pytannia provedennia antydyskryminatsiinï ekspertyzy ta hromadskoi antydyskryminatsiinï ekspertyzy proektiv normatyvno-pravovykh aktiv*: Postanova № 61. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61-2013-%D0%BF#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

11. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). *Pro hromadski obiednannia*: Zakon Ukrainy № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada Ukrainy. (2011). *Pro dostup do publichnoi informatsii*: Zakon Ukrainy № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada Ukrainy. (1992). *Pro informatsiiu*: Zakon Ukrainy № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

14. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2010). Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky: Postanova № 996. *Ofitsiyniy visnyk Ukrainy*, 84, St. 36 [in Ukrainian].

15. Verkhovna Rada Ukrainy. (2021). *Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky*: Zakon Ukrainy № 1414-IX. URL: <https://zakon>.

rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

16. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). *Pro zvernennia hromadian: Zakon Ukrainy № 393/96-VR*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

17. Ministerstvo Ukrainy u spravakh nauky i tekhnologii. (1998). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu ta provedennia naukovoi ta naukovo-tekhnicnoi ekspertyzy: Nakaz № 131*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0462-98#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

18. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). *Pro orhanizatsii robotodavtsiv, yikh obiednannia, prava i harantii yikh diialnosti: Zakon Ukrainy № 5026-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

19. Verkhovna Rada Ukrainy. (1999). *Pro profesiini spilky, yikh prava ta harantii diialnosti: Zakon Ukrainy № 1045-XIV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (Last accessed: 17.03.2022) [in Ukrainian].

20. Komitet Ministriv Rady Yevropy. (2010). *Rekomendatsiia CM/Rec(2010)12. derzhavam-chlenam shchodo suddiv: nezalezhnist, efektyvnist ta oboviazky*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text [in Ukrainian].

21. Konstytutsiiny Sud Ukrainy. (2005). *Rishennia № 6-rp/2005. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 41, St. 2605 [in Ukrainian].

22. Khotynska-Nor, O. Z. (2016). *Hromadskyi kontrol yak faktor rozvytku sudovoi systemy. Chasopys tsyvilnoho i kryminalnoho sudochnystva, Journal of Civil and Criminal Procedure*, 4, 108–117 [in Ukrainian].

23. Komziuk, A. T. (2013). *Mistse orhaniv prokuratury Ukrainy v suchasni systemi hilok vlady. Forum prava, Law Forum*, 2, 230–234 [in Ukrainian].

24. Kosiuta, M. (2017). *Rol i mistse prokuratury Ukrainy v systemi podilu vlady. Naukovyĭ chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy, Scientific Journal of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 4, 101–113 [in Ukrainian].

25. Nesterovych, V. F. (2018). *Konstytutsiyno-pravovi vydy hromads'koyi ekspertyzy v Ukrayini. Ekspert: Paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnya, Expert: Paradigms of legal sciences and public administration*, 2, 67–76 [in Ukrainian].

26. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2008). *Poriadok spriannia provedenniu hromadskoi ekspertyzy diialnosti orhaniv vykonavchoi vlady: zatverdzheno Postanovoio № 976. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 86, St. 2889 [in Ukrainian].

27. Kaminska, N. V. (2010). *Orhanizatsiyno-pravovi zasady detsentralizatsiyi publichnoyi vlady. Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademii vnutrishnikh sprav*, 4, 9–20 [in Ukrainian].

28. Kaminska, N. (2021). *Gender and legal expertise as a way of modernization legislative drafting in Ukraine. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 50–61. <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.06.06> [in Ukrainian].

29. Kaminska, N., Loshchykhin, O., Romanova, N. (2019). *The role of the OSCE in ensuring gender equality into policies and practices. Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*, 34 (4), 87–91. URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/662> (Last accessed: 17.03.2022)

30. Gusyak, M., Svyeshnikova, M. (2021). *Gender legal examination of statutes as sources of public and private law. Visegrad Journal on Human Rights*, 1, 149–153.

31. Myshchak, I. M. (2012). *Zakon Ukrainy «Pro hromadski obiednannia» yak novyi etap na shliakhu realizatsii konstytutsiinoho prava hromadian na svobodu obiednannia. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 6, 43–47 [in Ukrainian].

32. Myshchak, I. M., & Lyashenko O. O. (2021). *Dynamics of public support for Ukraine's independence as a basis for adjusting the state humanitarian policy. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 98–111. <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.06.11>.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2022 р.